

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Obywatelskich

Irena LIPOWICZ

RPO-714459-II/12/MU

00-090 Warszawa
Al. Solidarności 77

Tel. centr. 22 551 77 00
Fax 22 827 64 53

Warszawa, 24. VI. 2013.

Pan

Marek Biernacki

Minister Sprawiedliwości

Szanowny Panie Ministrze,

Na tle indywidualnych spraw kierowanych przez obywateli do mojego Biura wyłonił się problem dotyczący rozbieżnych interpretacji przepisu art. 27 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz. U. z 2010 r., Nr 33 poz. 178 z późn. zm.; dalej u.p.n.).

Zgodnie z art. 27 § 1 i 2 u.p.n., nieletniego można umieścić w schronisku dla nieletnich, jeżeli zostaną ujawnione okoliczności przemawiające za umieszczeniem go w zakładzie poprawczym, a zachodzi uzasadniona obawa ukrycia się nieletniego lub zatarcia śladów czynu karalnego, albo jeżeli nie można ustalić tożsamości nieletniego. Umieszczenie nieletniego w schronisku dla nieletnich może nastąpić wyjątkowo także wtedy, gdy zostaną ujawnione okoliczności przemawiające za umieszczeniem go w zakładzie poprawczym, a nieletniemu zarzucono popełnienie czynu karalnego określonego w art. 134, art. 148 § 1, 2 lub 3, art. 156 § 1 lub 3, art. 163 § 1 lub 3, art. 166, art. 173 § 1 lub 3, art. 197 § 3, art. 252 § 1 lub 2 i art. 280 Kodeksu karnego.

W świetle art. 27 § 3 u.p.n. okres pobytu nieletniego w schronisku dla nieletnich **przed** skierowaniem sprawy na rozprawę nie może trwać dłużej niż 3 miesiące; okres pobytu należy określić w postanowieniu o umieszczeniu nieletniego w schronisku. Zgodnie z art. 27 § 4 u.p.n. okres ten może być przedłużony z uwagi na szczególne okoliczności sprawy, na czas nieprzekraczający dalszych 3 miesięcy. Wykładnia §4 prowadzi do jednoznacznego wniosku, że dotyczy on przedłużenia pobytu nieletniego **przed** skierowaniem sprawy na rozprawę. W tych przypadkach, zgodnie z art. 27 § 5 u.p.n.,

sąd rodzinny orzeka na posiedzeniu. O terminie posiedzenia zawiadamia się strony i obrońcę nieletniego.

Natomiast jak wynika, z art. 27 § 6 u.p.n., do chwili wydania wyroku w pierwszej instancji, łączny pobyt nieletniego w schronisku dla nieletnich nie może być dłuży niż rok. W szczególnie uzasadnionych przypadkach, na wniosek sądu prowadzącego sprawę, sąd okręgowy, w którego okręgu toczy się postępowanie, może przedłużyć okres pobytu nieletniego w schronisku dla nieletnich, o którym mowa w § 6, na czas oznaczony (art. 27 § 7 u.p.n.).

W świetle tych więc przepisów zasadą jest możliwość utrzymania pobytu nieletniego do czasu wydania wyroku w pierwszej instancji, a więc już w toku rozprawy, przez kolejne sześć miesięcy, z wyjątkową możliwością przez czas dłuższy oznaczony, ale tryb podejmowania o powyższym decyzji nie jest już określony.

Taki stan powoduje, że jak wynika ze skarg wnoszonych do mojego Biura, sądy rodzinne w oparciu o treść art. 27 § 3 u.p.n. bądź art. 27 § 6 w zw. z art. 27 § 3 u.p.n. przyjmują, że samo skierowanie sprawy do rozpoznania w postępowaniu poprawczym stanowi podstawę do przedłużenia pobytu nieletniego w schronisku, bez potrzeby orzekania o tym.

W celu dogłębnego przeanalizowania sprawy, zwrócono się do Prezesów Sądów Okręgowych w Warszawie, Krakowie oraz Gdańsku z prośbą o informację nt. praktyki orzeczniczej sądów rodzinnych w zakresie wydawania postanowień o przedłużeniu pobytu nieletniego w schronisku dla nieletnich po skierowaniu sprawy na rozprawę do rozpoznania w postępowaniu poprawczym.

Jak wynika z wyjaśnień Prezesów Sądów Rejonowych okręgu warszawskiego - nie ma jednolitej praktyki. W niektórych Sądach wydawane są odrębne postanowienia o przedłużeniu pobytu nieletniego w schronisku dla nieletnich, w innych Sądach sędziowie stoją na stanowisku, że podstawą do przedłużenia pobytu nieletniego w schronisku jest samo skierowanie sprawy do rozpoznania w postępowaniu poprawczym, a zatem nie wydają odrębnych postanowień w tym zakresie.

Wiceprezes Sądu Okręgowego w Gdańsku wyjaśnił, że po skierowaniu sprawy na rozprawę do rozpoznania w postępowaniu poprawczym sędziowie nie wydają postanowienia o przedłużeniu pobytu nieletniego w schronisku dla nieletnich.

Również Wiceprezes Sądu Okręgowego w Krakowie poinformował moje Biuro, że jeżeli skierowanie sprawy na rozprawę do rozpoznania w postępowaniu poprawczym, czyli po wydaniu postanowienia o rozpoznaniu sprawy w postępowaniu poprawczym nastąpi przed upływem okresu trzech miesięcy, to sądy nie wydają orzeczenia o przedłużeniu pobytu nieletniego w schronisku dla nieletnich.

Praktyka w tym zakresie jest niewątpliwie bardzo zróżnicowana, z tym że zdecydowanie przeważa pogląd, iż nie jest konieczne wydanie odrębnego postanowienia.

Przedstawiona powyżej dominująca wykładnia art. 27 u.p.n. w zakresie przedłużania pobytu w schronisku dla nieletnich, ma daleko idące konsekwencje procesowe, a „automatyczne” przedłużanie pobytu nieletniego w schronisku dla nieletnich jest niezgodne z zasadą wolności wyrażoną w art. 31 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Przede wszystkim nie wydanie przez sąd postanowienia o przedłużeniu pobytu nieletniego w schronisku po skierowaniu sprawy na rozprawę do rozpoznania w postępowaniu poprawczym skutkuje tym, iż przedłużenie to nie podlega zaskarżeniu. Co więcej, jeżeli sąd orzekałby na posiedzeniu, to analogicznie jak w przypadku art. 27 § 5 u.p.n. o terminie posiedzenia winny być zawiadomione strony i obrońca nieletniego. Obecna praktyka pozbawia strony i obrońcę tego uprawnienia, a co za tym idzie narusza konstytucyjne prawo do obrony wyrażone w art. 42 Konstytucji RP. Postanowienie o skierowaniu sprawy na rozprawę do rozpoznania w postępowaniu poprawczym nie zawiera również daty końcowej pobytu nieletniego w schronisku, bowiem art. 27 § 6 u.p.n. przewiduje jedynie, że łączny pobyt nieletniego w schronisku dla nieletnich do chwili wydania wyroku w pierwszej instancji nie może być dłuższy niż rok.

Konkludując, chciałabym również zwrócić uwagę, że instytucja umieszczenia nieletniego w schronisku dla nieletnich uregulowana w u.p.n. polega na pozbawieniu wolności. Odpowiednikiem tej instytucji na gruncie Kodeksu postępowania karnego jest środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania. W tym przypadku przepisy precyzyjnie określają że tymczasowe aresztowanie może nastąpić tylko na mocy postanowienia sądu (art. 250 § 1 k.p.k.), co więcej w postanowieniu o zastosowaniu tymczasowego aresztowania należy określić czas jego trwania, a ponadto

oznaczyć termin, do którego aresztowanie ma trwać. Obowiązek każdorazowego oznaczenia terminu stosowania tymczasowego aresztowania trwa do uprawomocnienia się orzeczenia kończącego postępowanie (art. 251 § 2 k.p.k.). Na postanowienie w przedmiocie tymczasowego aresztowania przysługuje zażalenie.

Co więcej, w art. 41 ust. 1 Konstytucji RP zawarto dla ustawodawcy ważne wytyczne, co do kierunku regulacji ustawowych dot. pozbawienia wolności, tak by nie naruszały one postanowień Konstytucji. Zgodnie z tym przepisem pozbawienie lub ograniczenie wolności może nastąpić tylko na zasadach i w trybie określonych w ustawie. Natomiast zgodnie z art. 41 ust. 2 Konstytucji, każdy pozbawiony wolności nie na podstawie wyroku sądowego ma prawo odwołania się do sądu w celu niezwłocznego ustalenia legalności tego pozbawienia.

Zgodnie z ugruntowanym stanowiskiem doktryny, „to właśnie ustawa winna określać kto, kiedy i z jakich powodów oraz na jakiej podstawie może działać z naruszeniem wolności osobistej jednostki. Ograniczenie tego rodzaju musi mieć istotne społeczne podstawy. Chodzi o to, aby w tej dziedzinie nie było dowolności, aby przypadki stosowania naruszenia wolności były określone nie przez organy władzy wykonawczej, które działają w tym zakresie, ale wyłącznie przez władzę ustawodawczą w drodze ustawy (...)", (zob. W. Skrzydło, Komentarz do art. 41 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej).

Bezspornie - brak precyzyjnych przepisów na gruncie ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich, prowadzący do niejednolitej wykładni, a w konsekwencji różnorodnej praktyki sądów nie może pozbawiać nieletnich zagwarantowanych im w Konstytucji praw.

Mając na uwadze powyższe, zwracam się do Pana Ministra o dokonanie analizy poruszonej problematyki, poinformowanie mnie o zajęтым stanowisku w sprawie oraz o rozważenie konieczności wystąpienia z inicjatywą legislacyjną zmierzającą do nowelizacji art. 27 u.p.n., która pozwoliłaby na rozwiązanie przedstawionego problemu.

Łęka wyney szembur
Zena Jjooan